

Лисенко Володимир Васильович – доктор юридичних наук, професор, перший заступник начальника науково-дослідного центру з проблем оподаткування Національного університету Державної податкової служби України;

Курілов Геннадій Миколайович – перший заступник начальника Управління податкової міліції ДПС у Полтавській області

ТИПОВІ СПОСОБИ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ ТОВАРІВ

Здійснено комплексний аналіз змісту типових способів підготовки, учинення та приховування злочинів, пов'язаних з незаконним обігом товарів в Україні.

Ключові слова: податкова злочинність; злочини, пов'язані з незаконним обігом товарів; спосіб учинення злочинів; ринок алкогольних напоїв; підроблення паливно-мастильних матеріалів.

Осуществлен комплексный анализ содержания типичных способов подготовки, совершения и укрывательства преступлений, связанных с незаконным оборотом товаров в Украине.

Ключевые слова: налоговая преступность; преступления, связанные с незаконным оборотом товаров; способ совершения преступлений; рынок алкогольных напитков; подделка горюче-смазочных материалов.

The complex analysis of the content of the typical ways to prepare, commit and conceal crimes related to illicit goods in Ukraine.

Keywords: tax crime; crimes related to illicit goods; way to commit a crime; market alcoholic beverages, fake lubricants.

Незаконний обіг товарів за змістом уключає в себе різноманітні операції, що підпадають під різні злочинні діяння, визначені Кримінальним кодексом (КК) України, та супроводжується виконанням значного обсягу операцій, які характеризують підроблення, фальсифікацію, імітацію товарів (продукції) тощо.

Значне поширення в Україні незаконного обігу товарів викликано, зокрема, наявністю таких чинників: прихований характер діяльності з підроблення, фальсифікації товарів; відсутність офіційної статистики щодо наслідків від споживання неякісної, підробленої продукції; низька інформованість громадян про можливі підроблення чи фальсифікації

товарів; використання для незаконного обігу товарів можливостей офіційно зареєстрованих суб'єктів господарювання; відсутність спеціальної державної програми протидії поширенню незаконного обігу товарів, відсутність спеціального державного органу, який би забезпечував контроль у сфері протидії незаконному обігу товарів тощо.

Способам учинення злочинної діяльності, пов'язаної з незаконним обігом товарів, у наукових дослідженнях не приділено належної уваги. Здебільшого досліджувалися питання кримінально-правової кваліфікації та кримінологічні аспекти протидії поширенню підроблених товарів підкакцизної групи (алкогольних напоїв, тютюнових виробів та інших підкакцизних товарів) [1; 2, с. 57–72; 3].

Під фальсифікацією товарів (продукції) окремими експертами розуміються дії, що мають спрямування на обман споживачів шляхом підроблення об'єкта купівлі-продажу з корисливою метою [4, с. 142]. У таких випадках, при збереженні найбільш характерних показників товарів, продукції, зокрема, які стосуються назви, зовнішнього вигляду, консистенції, кольору, упаковки тощо, погіршуються інші важливі показники товарів, продукції щодо споживчих характеристик (використана сировина; різноманітні домішки, шкідливі для здоров'я; нехарчові фарбники; утрата найбільш важливих властивостей харчової цінності: невідповідність умісту жирів, вуглеводів, вітамінів, білків тощо).

Відповідно до положень п. 26 ст. 1 Закону України «Про захист прав споживачів», фальсифікована продукція визначається як продукція, виготовлена з порушенням технології або неправомірним використанням знака для товарів та послуг, чи копіюванням форми, упаковки, зовнішнього оформлення, а так само неправомірним відтворенням товару іншої особи [5]. При цьому нечесна підприємницька практика – будь-яка підприємницька діяльність або бездіяльність, що суперечить правилам, торговим та іншим чесним звичаям та впливає або може вплинути на економічну поведінку споживача щодо продукції.

Фальсифікація товарів є найбільш поширеним способом незаконного обігу товарів, однак не єдиним. До сфери незаконного обігу товарів, на думку В. В. Лисенка та О. П. Дзісяка, можуть бути віднесені також імітація товару (продукції) відомого виробника, підроблення товарів, фальсифікація товарів (продукції), оригінальна продукція, ввезена на митну територію України контрабандним шляхом, тощо [6, с. 74–81].

Варто відмежовувати фальсифіковані товари від товарів-замінників (сурогати, імітатори) та дефективних (бракованих) товарів, які є результатом недотримання встановлених вимог щодо технології виготовлення товарів, продукції чи є результатом низької кваліфікації персоналу, який задіяний у виготовленні такої продукції.

Фальсифікація, наприклад, продовольчих товарів супроводжується підробкою однієї чи кількох головних характеристик товару. Виділяють такі види фальсифікації продовольчих товарів: видова (асортиментна); якісна; кількісна; вартісна; інформаційна; комплексна [7, с. 129]. Варто

врахувати, що фальсифікація може мати комплексний характер підроблення, тобто використання різних її видів, залежно від характеристик товару чи продукції, що реалізується.

Залежно від засобів фальсифікації, властивостей заміників та імітаторів, існують такі способи фальсифікації: пересортування (заміна товарів вищого сорту нижчими сортами); заміна високоякісного продукту, сировини низькоякісним заміником, що має схожі властивості, ознаки (підміна справжніх компонентів, сировини харчовими та нехарчовими добавками тощо); підміна натурального продукту імітатором тощо [8, с. 94].

Практика свідчить, що здебільшого фальсифікуються продукти харчування (кава, чай, олія, ковбаса, сметана, сардельки, фруктові соки, мінеральна вода, паштети, молоко, тверді сири, морозиво, різноманітні жири, м'ясні напівфабрикати тощо). Значного поширення отримали випадки фальсифікації алкогольних напоїв (коньяк, горілка, вино, лікери). Близько 30 % усього бензину, що реалізується з автозаправних станцій в Україні, за даними Комітету захисту споживачів України, не відповідає сучасним стандартам якості і є відвертим фальсифікатом.

Так, за даними «Укрметртестстандарту», найбільше претензій в Україні у 2010 р. було до харчової продукції. Під час сертифікації, а також під час державного нагляду харчова продукція бракується через невідповідності її показникам безпеки, укладення сировини, не передбаченої рецептурою і не вказаної в маркуванні, тобто визнається фальсифікованою. Щодо товарів побутового призначення, то найбільше підробляють радіоелектронні товари, а також товари легкої промисловості, де багато фальсифікатів китайського виробництва. Значну кількість порушень було встановлено і щодо товарів легкої промисловості, де, наприклад, для виготовлення дитячого одягу та взуття використовувалися синтетичні матеріали, а на маркуванні зазначалось, що виріб виготовлений з натуральної сировини. Часто також не проходили випробувань також іграшки, виготовлені з матеріалів, що містять шкідливі хімічні речовини, які шкідливо впливають на здоров'я дітей, а також неякісно виготовлені, унаслідок чого дитина може себе травмувати [9].

За даними правоохоронних органів, існують факти фальсифікації специфічної продукції, зокрема засобів індивідуального захисту. Так, слідчим управлінням УМВС України в Житомирській області порушено кримінальну справу за ознаками складу злочину ч. 3 ст. 229 КК України «Незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару». Упродовж 2010–2011 рр. організована злочинна група розповсюджувала контрафактні засоби індивідуального захисту на території щонайменше десяти областей України. Для розповсюдження фальсифікованої продукції (презервативів) вони створили в глобальній мережі Інтернет-магазин, де розмістили інформацію про продукцію, привабливість якої полягала, передусім, у заниженій ціні на товар відомих виробників. Під час розслідування було вилучено велику партію товару на загальну суму

близько 0,5 млн грн. Висновки експертів свідчать, що фальсифікована продукція не відповідала жодним нормативним вимогам якості, а також становила потенційну загрозу для її користувачів [10].

Широкого поширення останнім часом набули випадки імітації товарів (продукції) відомих виробників (торгових марок). У таких випадках у підробленій, несправжній продукції імітуються окремі елементи назви, оформлення та дизайну товарів (продукції) відомої торгової марки з метою введення в оману споживача та збільшення кількості продажу продукції, на яку є попит споживачів. Зазвичай, підроблена продукція лише за формою та назвою має ознаки схожості із справжньою. Інколи трапляються випадки підроблення високого гатунку. Здебільшого, для уникнення можливих судових звернень підробники товарів відомих виробників свідомо змінюють назву товару, залишаючи форму, колір, зображення етикеток, окремі елементи товарного знака. У таких випадках підроблена продукція майже не відрізняється від товару відомого виробника.

Імітація товарів можлива як щодо товарів імпортного, так і вітчизняного виробництва. Певною мірою імітація товарів (продукції) – це засіб паразитування на чужій популярності та використанні відомого ім'я на ринку реалізації товарів. В окремих випадках легальні виробники звертаються через засоби масової інформації до споживачів з метою повідомлення про факти підроблення їх товарів та зазначають ознаки, за яких можна відрізнити справжню продукцію від підробленої та імітованої.

Іншим видом безпосереднього вияву незаконного обігу товарів є його підроблення. Підробкою товарів (продукції) є повне копіювання оригінального товару (продукції), повне повторення логотипу, форми та вигляду упаковки, натурального складу продукції, сировини, яка використовуються для виготовлення справжньої продукції тощо. Підроблення товарів є результатом тіньової діяльності та має спрямування на максимальне приближення до оригінальної продукції, отримання неконтрольованого доходу за рахунок попиту на продукцію відомої торгової марки.

Так, підрозділами податкової міліції в селі під Кременчуком Полтавської області було задокументовано діяльність підпільного заводу з виробництва автомобілів «КрАЗ». У кількох ангарах було розміщено поетапне виробництво автомобілів: реставрація старих двигунів, фарбування та надання товарного вигляду кузовним деталям, складання та підготовка до реалізації. Потужність заводу становила до 100 авто на рік, що створювало серйозну конкуренцію офіційному виробнику, адже ціна на автомобілі, виготовлені кустарним способом, була значно нижчою. Хоча якість цих авто була досить низькою, оскільки складалися вони з агрегатів та вузлів, які вже давно вийшли з ладу. Експерти ВАТ «ХК «АвтоКрАЗ» зауважили, що використання виготовлених у такий спосіб автомобілів є небезпечним як для водія, так і для оточуючих. Траплялися випадки, коли на вигляд новенькі автомобілі були не в змозі проїхати

навіть півсотні кілометрів й починали розсипатися в дорозі. На момент перевірки було виявлено на території заводу вісім автомобілів, готових до реалізації. Ціна за один транспортний засіб становила від 250 до 350 тис. грн залежно від комплектації [11].

Як один з різновидів незаконного обігу товарів є обіг оригінальної продукції (товарів), яка ввезена контрабандним шляхом на митну територію України. Такі товари ввозяться поза митними постами, з приховуванням від митного контролю та без сплати відповідних митних зборів і податкових платежів. Подальший обіг таких товарів на території України здійснюється за підробленими документами, зокрема, з використанням фіктивних підприємств. Товари контрабандним шляхом ввозяться на територію України, а документально оформляються фіктивною фірмою як придбані в Україні. Серед предметів контрабанди найбільш поширеними є промислові та продовольчі товари, транспортні засоби. В адміністративному провадженні митними органами щорічно вилучається предметів контрабанди приблизно на 250–300 млн. грн. Варто врахувати, що змінами, унесеними в листопаді 2011 р. до КК України, декриміналізовано факти контрабандного ввезення товарів на митну територію.

Найбільшого поширення в Україні отримало незаконне виробництво алкогольних напоїв, насамперед горілки, темпи виробництва якої щорічно зростають приблизно на 8 %. Зростання виробництва лікеро-горілчаних напоїв в Україні пов'язано також зі збільшенням обсягів експортування такої продукції за кордон. Ринок горілки в Україні, на думку експертів, оцінюється у 35 млн доларів США, що становить щорічне споживання 8 л горілки на душу населення [12].

Значний ринок збуту алкогольних напоїв створює умови для поширення випадків незаконного виготовлення алкогольних напоїв та їх фальсифікації. Цьому сприяє існування незаконного обігу спирту, наявність великої кількості виробництв спирту в Україні, простий спосіб виробництва підробленої горілки чи інших напоїв, можливість незаконного виготовлення відповідної тари, пакувальних матеріалів тощо. Поширенню підроблених, сфальсифікованих алкогольних напоїв сприяє також відсутність належного контролю правоохоронних та контролюючих органів і наявність мережі для їх реалізації.

Для України [13], як і для інших держав, ця проблема залишається актуальною на сучасному етапі. Так, восени 2012 р. у Чехії від сфальсифікованих міцних алкогольних напоїв померло понад 30 осіб. Така ситуація викликала необхідність заборони на ввезення в сусідні з Чехією держави (Польщу, Словаччину) алкогольних напоїв виробництва Чехії, оскільки на їх території від споживання таких напоїв були також зафіксовані летальні випадки. За оцінками експертів, ринок тіншового обігу алкогольних напоїв в Україні останнім часом скоротився до 10 %, однак такий обсяг має загрозливий характер як для економіки країни, так і для здоров'я населення. Рівень легальності алкогольного ринку Росії, за даними правоохоронних органів становить близько 60–65 %.

Існування ринку незаконного обігу підроблених, сфальсифікованих алкогольних напоїв спричиняє шкоду як державним інтересам (ненадходження податків, зменшення офіційної зайнятості населення тощо), так і здоров'ю споживачів такої продукції (у тому числі й летальні випадки). Офіційні статистичні дані свідчать про те, що в Україні щорічно близько 10 тис. людей помирає від споживання фальсифікованих, підроблених, недоброякісних алкогольних напоїв. За даними Державної служби статистики України, смертність від випадкового отруєння алкоголем в Україні становила: 2001 р. – 9,8 тис.; 2002 р. – 10,3 тис.; 2003 р. – 9,8 тис.; 2004 р. – 10,6 тис. випадків. Починаючи з 2005 р., відображення в статистичних даних причин смерті здійснюється відповідно до Міжнародної статистичної класифікації хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я Десятого перегляду, і окремо статистичні дані щодо отруєння алкоголем не виділяються.

Значно гірше становище з поширенням незаконного обігу підроблених, сфальсифікованих алкогольних напоїв у Росії. За оцінками Центру екології та демографії людини (Росія), серед причин смертей від нещасних випадків отруєння алкоголем займає перше місце. Установлено, що для виготовлення горілки використовувалися дезінфікуючі засоби, технічний спирт, а також рідини, які містили спирти невстановленого походження [14].

За даними правоохоронних органів, значна кількість алкогольних напоїв виготовляється на легально діючих виробництвах. Це дає змогу суб'єктам господарювання отримувати неконтрольований дохід та не сплачувати відповідні податки.

Важливим у здійсненні незаконного обігу підроблених, сфальсифікованих товарів є існування відповідних каналів для реалізації такої продукції в торговій мережі. За даними правоохоронних органів, підроблені (сфальсифіковані) алкогольні напої реалізуються в товарних партіях справжніх алкогольних напоїв, що ускладнює встановлення фактів їх підроблення. Не виключено, що такі алкогольні напої можуть продаватися у відомих супермаркетах, недешевих магазинах, тому складно відрізнити їх від справжніх алкогольних напоїв.

Найбільш поширеними способами фальсифікації горілки на сучасному етапі є повна чи часткова заміна харчового спирту на більш дешевий технічний; застосування води, яка не відповідає вимогам технології виготовлення; розведення чи повна заміна спирту водою тощо. Нерідко для фальсифікації алкогольних напоїв використовуються різноманітні синтетичні барвники та ароматизатори. Одним із способів фальсифікації є заміна натуральних компонентів рецептури на сурогатні, що лише імітують відповідні органолептичні властивості та харчову цінність лікєро-горілкової продукції та не відповідають вимогам державної стандартизації.

Практика правоохоронних органів свідчить, що в злочинному механізмі фальсифікації алкогольних напоїв нерідко використовується

етанол. Етанол застосовується в промисловості та медицині, є технічним розчинником, зокрема, для розчинення жирів. Уживання етанолу є шкідливим для організму людини. Унаслідок потрапляння в організм людини етанол викликає отруєння.

Практика свідчить, що для виготовлення фальсифікованої горілки інколи використовують різноманітні рідини, які містять технічних спирт. Так, було встановлено виробництво значних обсягів фальсифікованої горілки зі спирту етилового, який отримувався шляхом перегонки рідини «Зима – уд», що контрабандним шляхом була ввезена на митну територію України з Росії. Було вилучено 24 т рідини, яка містила спирт з рідини «Зима – уд» та призначалася для виготовлення фальсифікованої горілки [15, с. 47–49]. Для виготовлення фальсифікованої горілки використовують також синтетичні спирти, що ввозяться на територію України контрабандним шляхом.

Поширеними в Україні останнім часом стали випадки підроблення нафтопродуктів. Для цього використовують різні способи та технології виробництва й підроблення (фальсифікації). В Україні для стимулювання виробництва якісного бензину збережена практика застосування підвищених ставок на бензини моторні, які містять тетраетилсвінець. Крім того, на дизельне пальне розмір ставок податку встановлено диференційовано, залежно від вмісту сірки в їх складі – чим більший її вміст у дизельному паливі, тим вища ставка податку. Облік окремих видів дизельного пального, залежно від вмісту сірки, встановлено окремими правилами, які затверджені Постановою Кабінету Міністрів України [16].

Паливно-мастильні матеріали завжди були в групі ризику щодо їх фальсифікації, реалізації низькооктанового бензину під виглядом високооктанового палива. Специфічним у цьому аспекті є Донеччина, оскільки існують регіональні особливості сировини для фальсифікації та підроблення палива. Так, працівниками податкової міліції УПІМ ДПС у Донецькій області встановлено масштабне підпільне виробництво компонентів для подальшого використання в процесі фальсифікації бензину. Для виробництва паливної фракції ароматизованого компоненту моторного палива використовувався кам'яновугільний бензол (продукт коксохімічного виробництва), який у подальшому перероблявся на спеціально виготовленому кустарному обладнанні. Отримана паливна фракція – ароматизований компонент моторного палива, використовувався для розбавлення справжнього бензину. За даними проведеної експертизи, одержане таким способом фальсифікації моторне паливо, не відповідало встановленим вимогам щодо технічних умов та державних стандартів, містило шкідливі для здоров'я та навколишнього середовища домішки, завдавало значної шкоди експлуатації двигунів тощо. Реалізація фальсифікованого бензину споживачам здійснювалася через кілька суб'єктів господарювання з ознаками фіктивності [17].

Подібна схема фальсифікації бензину була встановлена в Запорізькій області. Фальсифікований бензин, шляхом змішування

хімікалій, реагентів із додаванням усіляких присадок, виготовляли на офіційно діючій нафтобазі з використанням її обладнання та можливостей переробки. Експерти вже встановили, що А-95, який виготовлявся на підпільному заводі, за якістю відрізнявся від реального А-95, що спричинило б неконтрольовану детонацію двигуна, забитість нагаром клапанів, вихід з ладу поршневої тощо. Виробництво сурогату палива здійснювалося настільки масштабно, що доходи від незаконного обігу товарів становили десятки мільйонів гривень. На момент огляду підпільного заводу на його території було виявлено 900 тис. літрів сурогатного бензину, вилучено обладнання для його виробництва, комп'ютери й документація, що підтверджує факт здійснення незаконного виробництва. За фактами випуску та реалізації недоброякісної продукції прокуратурою м. Запоріжжя порушено кримінальну справу за ст. 227 КК України [17].

Нелегальне підприємство, що виробляло бензин та дизпаливо на території колишньої нафтобазы, було встановлено у Вінниці. Упродовж року виготовлялися фальсифіковані нафтопродукти (бензин та дизельне пальне) і постачалися для реалізації на місцеві АЗС. Сировину (нафту) для переробки завозили за підробленими документами з використанням для приховування змісту злочинної діяльності можливостей фіктивних підприємств. Із сировини виготовлявся низькооктановий бензин і в подальшому з використанням газового конденсату його октанове число збільшувалося. Сфальсифіковані нафтопродукти були неякісними, що завдало значної шкоди двигунам і впливало на роботу автомобілів. Крім того, за висновками експертів, ця продукція завдала шкоди не тільки техніці, а й здоров'ю людей. Під час обшуку було вилучено 600 т сфальсифікованих нафтопродуктів та обладнання для переробки нафтопродуктів, вартістю 1,5 млн грн [17].

Однак, незважаючи на застосовувані заходи державного регулювання ринку нафтопродуктів, за окремими оцінками експертів, частка контрабандного та фальсифікованого моторного палива в загальному обсязі автомобільних бензинів та дизельного палива, що реалізується на території України, досягає 30 %, що становить загрозу національній економіці та щорічно призводить до істотних втрат державного бюджету, які досягають 3 млрд грн на рік.

Розв'язання цієї проблеми можливе за використання досвіду ЄС щодо застосування євромаркерів, які являють собою обов'язкове маркування нафтопродуктів спеціально розробленою хімічною речовиною, та визначення доцільності його застосування в Україні. Зокрема, введення таких процедур контролю передбачено і проектом Закону «Про впорядкування обігу нафтопродуктів», який подано до Верховної Ради України.

Крім того, для ліквідації схем мінімізації податкових зобов'язань необхідно переглянути і ставки податку в частині приведення їх до одного рівня для однотипних нафтопродуктів, а також залучення до

оподаткування нових видів нафтопродуктів, зокрема скрапленого етилену, пропілену, бутілену, бутадієну тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мінаєв М. М. Кримінальна відповідальність за незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підкацизних товарів (ст. 204 КК України) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія, кримінально-виконавче право» / М. М. Мінаєв. – К., 2005. – 23 с.
2. Дудоров О. О. Відповідальність за кримінально карані діяння з підкацизними товарами / О. О. Дудоров // Вісн. Луганської акад. внутр. справ МВС ім. 10-річчя незалежності України. – 2003. – Вип. 2. – С. 57–72.
3. Кириченко І. В. Запобігання злочинам у сфері обігу алкогольних напоїв та тютюнових виробів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія, кримінально-виконавче право» / І. В. Кириченко. – К., 2009. – 20 с.
4. Голованова А. Н. Товароведение / Голованова А. Н. – М. : ПРИОР, 2004.
5. Про захист прав споживачів : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>.
6. Лисенко В. В. Сучасний стан та проблеми протидії незаконному обігу товарів / В. В. Лисенко, О. П. Дзісяк // Вісник прокуратури. – 2008. – № 8. – С. 74–81.
7. Семенова А. Н. Товароведение / Семенова А. Н. – М. : Литера, 2003. – 129 с.
8. Яковлев П. А. Вкусовые товары и их классификация / Яковлев П. А. – М., 2001. – 94 с.
9. В Україні найбільше фальсифікують ковбасу і морозиво [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tsn.ua/groshi/v-ukrayini-naybilshe-falsifikuyut-kovbasu-i-morozivo.html>.
10. Працівники міліції Житомирщини припинили реалізацію контрафактної продукції через мережі аптек на загальну суму понад півмільйона гривень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zito.mvs.gov.ua/news/pratsivnyky_militsiyi_zhytomyrshchynu_pryrupnyly_realizatsiyu_3186.html.
11. В селі під Кременчуком підпільний завод «клепав» по 100 КрАЗів на рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gazeta.ua/post/305917>.
12. Пасечник К. Украина входит в тройку мировых рынков по объему потребления водки [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.akcyz.com.ua/news/vodka/7745.html>.
13. На Харківщині почастішали випадки отруєння сурогатним алкоголем. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.unian.ua/news/482672-pochastishali-otruennyya-surogatnim-alkogolem.html>.

14. Справка : Отравления суррогатным алкоголем в России [Электронный ресурс]. – Режим доступа :

<http://www.itartass.ur.ru/pub/print.php?id=1129>.

15. Робота податківців з контролю за алкогольно-тютюновим ринком – внесок у розвиток однієї з найпотужніших галузей держави // Вісник податкової служби України. – 2006. – № 19. – С. 47–49.

16. Правила проведення обліку, зберігання та реалізації дизельного палива залежно від вмісту масової частки сірки : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 21 берез. 2007 р. № 545 (зі змін. і доповн., унесеними Постановою Кабінету Міністрів України від 12 жовт. 2011 р. № 1048).

17. На підпільному заводі бензин розбавляли відходами (УНІАН) [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.unian.net/ukr/news/news-407130.html>.